

Вони усвідомлюють особисту відповідальність у випадку застосування ними вогнепальної зброї (52 %) та розуміють наслідки (35 %); потребують набуття навичок поведінки зі зброєю (26 %).

При аналізі відповідей респондентів на запитання «Що Ви відчуваєте побачивши озброєну людину?» з'ясовано, що у 75 % респондентів цей факт викликає занепокоєння, а 25 % опитаних поставиться до цього спокійно. Страху не відчуває ніхто з опитаних.

Таким чином, за результатами дослідження визначено, що «ефект зброї» впливає на особистість поліцейських під час первинної професійної підготовки. Поліцейським подобається вогнепальна зброя, і близько половини з них відчують себе впевненіше зі зброєю. Їм характерна переконаність стосовно вогнепальної зброї як предмета, що необхідний для виконання поліцейським своїх професійних обов'язків. Разом з цим лише половина опитаних усвідомлюють особисту відповідальність у випадку застосування ними вогнепальної зброї; кожен четвертий переживає «страх зброї» та потребує набуття і постійного вдосконалення знань, умінь та навичок при поводженні з вогнепальною зброєю під час стрільби. Сам факт наявності у поліцейських зброї може зробити їх самовпевненими та призвести до недооцінки противника, власних сил та можливостей, а готовність до застосування вогнепальної зброї може не проявитись в реальних умовах через недостатність тактичної, вогневої та психологічної підготовки. Переконаність респондентів щодо доступності вогнепальної зброї як засобу для здійснення самогубства може слугувати індикатором випадків самогубств серед «людей в погонах» або вказувати на особистісну переконаність, що є важливим фактором для прогнозування ризику самогубств.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції : наказ МВС України від 16.02.2016 № 105 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0576-16> (дата звернення: 13.03.2019).
2. Цільмак О. М. Психологічні детермінанти проявів агресії у працівників органів внутрішніх справ : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Київ, 2004. 312 с.

Надійшла до редколегії 16.03.2019

УДК 037.011.33(477)-057.30

С. П. ГІРЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент,

заступник декана з навчально-методичної роботи факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-4871-5481>

ДО ПИТАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ З РЕАЛІЗАЦІЇ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Сучасна професійна діяльність працівників поліції є предметом багатьох науково-практичних досліджень, які визначають професійні, соціальні, індивідуально-психологічні та комунікативні умови та чинники, що впливають на її протікання та результативність, місце фахівця в професійному середовищі, окреслюють сучасні проблеми, вектори та перспективи розвитку галузі.

Безліч конфліктних та суперечливих ситуацій, в яких постійно перебуває значна частина працівників різних правоохоронних структур безумовно впливає на особливості сприймання ними власної професійної діяльності. Згідно опитувань, більше 72 % опитаних

протягом 2018 року працівників поліції вважають свою професію конфліктною за змістом та характером взаємодії з оточуючими при виконанні службових завдань. Ці показники підтверджують **актуальність** проблеми впровадження компоненту конфліктологічної освіти в зміст професійної підготовки майбутніх працівників Національної поліції на етапі реформування правоохоронних органів України.

Конфліктні взаємовідносини працівників поліції – це динамічна система впорядкованих зв'язків між суб'єктами правових (адміністративних, кримінальних, організаційних) стосунків, що забезпечує поєднання та взаємозалежність ряду компонентів: їх ставлення один до одного, службової діяльності та правових норм під час спільної діяльності, комунікації, поведінку в суперечливих ситуаціях, вплив та контрвплив.

На наш погляд, одним з головних завдань професійного навчання курсантів у закладах вищої освіти МВС України має стати впровадження системи формування в них вмінь та навичок психологічної саморегуляції в конфлікті та постконфліктної релаксації, збагачення особистісного ресурсу протистояння провокаційному конфліктному спілкуванню, оволодіння майбутніми поліцейськими поведінковими конструктивними та безпечними стратегіями поведінки та оптимізації міжособистісних стосунків.

Звертаючись до ряду, на наш погляд, цікавих та обґрунтованих досліджень і наукових публікацій в галузі загальної, професійної конфліктології (А. Анцупов, Г. Андреева, Н. Васильєв, Н. Грішина, А. Гольдштейн, Л. Долинська [5], А. Єлліс, О. Лютова, М. Мартиненко, Н. Пезешкіан [7], Л. Петровська [8], Н. Самсонова, Е. Сідоренко, Б. Хасан, О. Щербакова), стає зрозумілим зміст основних конфліктних категорій, розкривається семантичний та поведінковий простір конфліктної взаємодії особистості та соціальної групи, її закономірності, джерела та наслідки.

В працях Ю. Аленіна, В. Андросюка, Г. Антонова, О. М. Бандурки, І. В. Ващенко [2], Н. Р. Салімова, О. Я. Баєва, О. В. Бауліна, Л. Гуртієвої, О. Звонка, Н. С. Карпова, О. Кришевич, Л. М. Лобойка, В. Медведєва, О. Р. Михайленка, В. В. Назарова, О. О. Небрат, М. І. Панова, М. А. Погорецького, Л. Філонова, Н. Філімонова, С. А. Шейфера проаналізовані відомі конфліктологічні феномени, що супроводжують професійну діяльність правоохоронних органів.

Слід зазначити, що процес формування майбутнього поліцейського – це багатогранний, поступовий ланцюг особистісних змін, інтенсивної динаміки світогляду, правової та моральної культури, придбання стійких переконань та трудової мотивації, професійних стереотипів мислення та комунікацій, адаптація до соціально-професійного середовища та умов служби. Педагогічне середовище вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання (надалі – ЗВО), де готуються майбутні правоохоронці, реалізує цілісний процес формування у курсантів необхідних знань, практичних вмінь та навичок, розвиток здібностей, які повинні забезпечити в майбутньому високопрофесійне та компетентне виконання складних службових завдань. Процес комплексної підготовки майбутнього офіцера Національної поліції включає як загальноправову, так і вузькопрофесійну підготовку. Остання, на наш погляд, має на меті не тільки «тактичний», «фізичний» та «психологічний» рівень готовності слухача до виконання покладених на нього завдань згідно спеціальності (право, правоохоронна діяльність, кібербезпека, психологія тощо), але й забезпечує внутрішні та соціально обумовлені регулятивні процеси особистості на різних етапах комунікативної та фізичної активності, впливає на дії та поведінку поліцейського в складних міжособистісних стосунках, ситуаціях, що несуть підвищене психоемоційне навантаження внаслідок наявності в них конфліктогенів.

Слід зазначити, що зміст освіти майбутніх слідчих, психологів, працівників карного розшуку та превенції включає конфліктологічні знання в межах вивчення дисциплін як правового, так і психологічного циклів, а саме: професійно-психологічна підготовка, юридична психологія, соціальна психологія, конфліктологія та ін.

Безумовно, зміст конфліктологічної освіти, закладений в навчальних програмах вищезазначених дисциплін обмежений як об'єктивними складовими (кількість аудиторних годин, навчальна тематика), так і рядом суб'єктивно обумовлених чинників (рівень викладацької майстерності, конфліктологічна компетентність та культура суб'єктів навчання, форми та методи викладання тощо). Але в будь-якому випадку, зміст сьогоденних навчальних планів, за якими навчаються майбутні поліцейські не може, на наш погляд, забезпечити їх якісну конфліктологічну підготовку до конструктивних дій в конфліктогенному професійному середовищі.

Саме тому нами визначені наступні рівні конфліктологічної підготовки поліцейських в ЗВО МВС:

Теоретичний рівень: формування загальнонаукових знань про конфлікт, його ознаки та структуру, соціально-комунікативні конфліктогени [3], «професійні конфліктні зони», конфліктну особистість та її поведінку.

Практичний рівень: формування вмінь об'єктивного сприйняття та аналізу конфліктогенів; контроль та корекція(у разі потреби) емоцій в ситуації конфлікту; розвиток алгоритмів структурного аналізу конфлікту та опонентів, репрезентація ситуації конфлікту в системі знань суб'єкта [6], розуміння відповідальності за конфліктні та агресивні дії, за порушення прав людини, наслідків, до яких може призвести конкретний сценарій подій; збільшення «багажу» стратегій і тактик конфліктної поведінки; формування вмінь оптимізації конфліктної ситуації, її попередження на початкових стадіях; розвиток умінь ситуативного управління конфліктом [1]; впевнене володіння навичками психологічного впливу на «конфліктного» опонента формування навичок саморегуляції пост конфліктних психоемоційних станів.

Культурно-особистісний рівень: розвиток конфліктостійкості майбутнього працівника поліції, корекція рівня особистісної конфліктності та агресивності, формування конфліктологічної готовності та культури [3].

Однією з важливих умов конфліктологічної підготовки курсантів є аналіз конфліктогенів, причому слід підкреслити, не тільки майбутньої, а також поточної служби. В цьому частково відображено поняття «специфічні умови навчання».

Конфліктне середовище працівника поліції – це соціально-психологічна сфера, що поєднує внутрішній світ особистості правоохоронця та інтерактивні професійно-побутові стосунки, в яких здійснюється його професійна діяльність та особисте життя (рис. 1).

Конфліктологічні дисципліни викладаються вже в переважній більшості ВНЗ України, і все більше актуалізується її прикладний характер. Конфліктологічний тренінг, як інтенсивна та інтерактивна навчальна форма, не тільки інформує його учасників про конфлікт (теоретичний аспект), але й допомагає змінити власний погляд на можливості конфліктів, відчувати в собі новий простір для комунікації, краще розуміти себе та інших, аналізувати та прогнозувати поведінку, особливо в емоційно насичених ситуаціях [1; 4].

Когнітивна цінність тренінгу конфліктологічної культури полягає в тому, що в процесі інтерактивної взаємодії інтенсивно використовується життєвий досвід учасників [4], їх знання та цінності (в тому числі отримані під час навчальної практики, стажування на посаді), що допомагає урізноманітнити зміст тренінгових вправ, підвищити зацікавленість учасників тренінгової групи, сприяє формуванню конфліктологічної компетентності майбутніх правоохоронців. Все це дозволяє використовувати психологічний тренінг як важливий елемент професійної підготовки. Результатом конфліктологічної підготовки майбутнього правоохоронця є достатній рівень його *конфліктологічної готовності*. Під нею ми розуміємо когнітивно-операційну характеристику, яка регулює оптимальне функціонування особистості в професійно обумовлених в конфліктонебезпечних ситуаціях, забезпечують її здатність використовувати їх для успішного, свідомого впливу на конфлікт та його суб'єктів для досягнення мети.

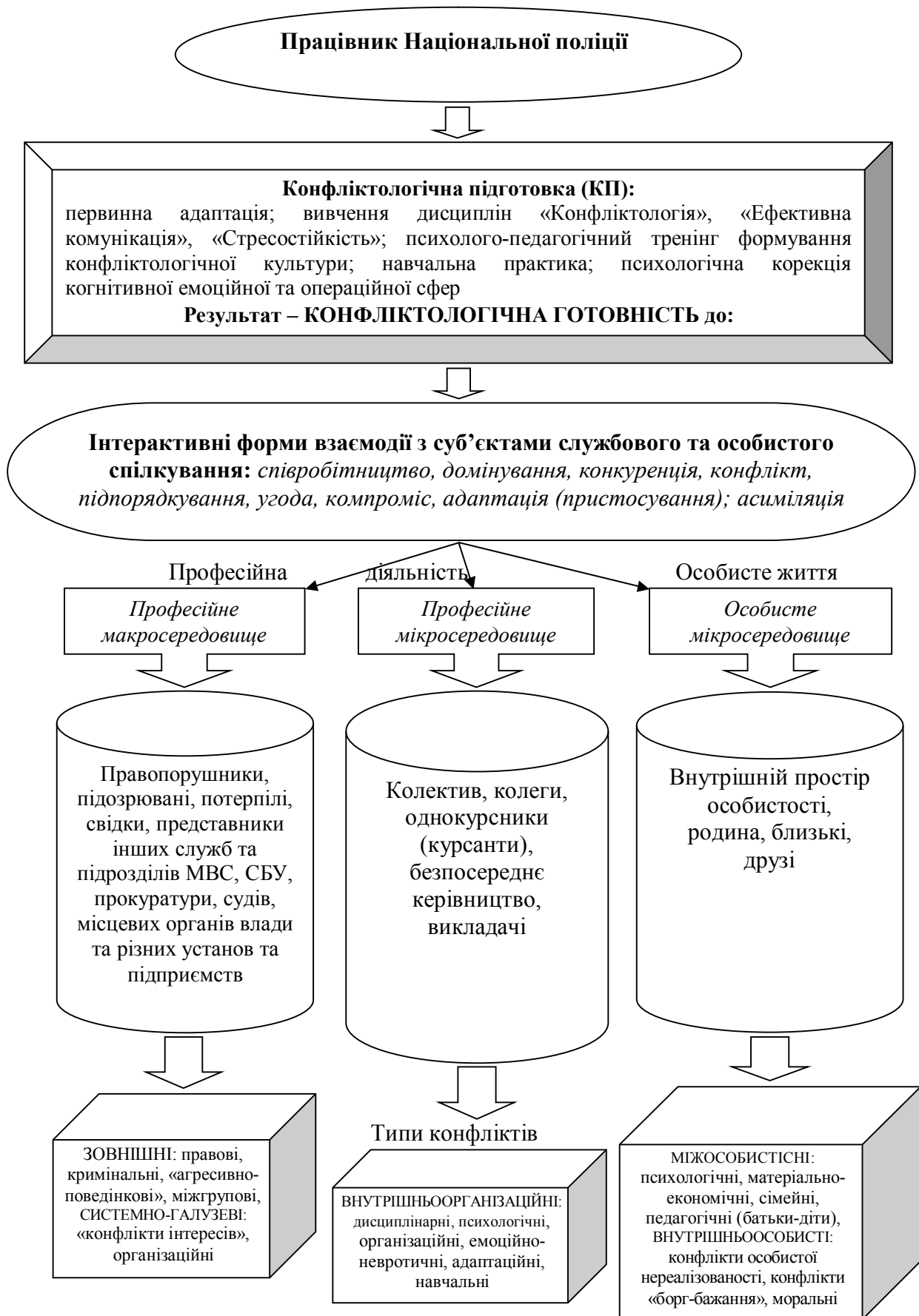

Рисунок 1. Професійна конфліктологічна підготовка працівників Національної поліції (векторна модель)

Наприкінці підкреслимо, що конфліктологічна підготовка майбутніх працівників поліції сьогодні є достатньо важливим компонентом їх загальної професійної готовності до ефективної діяльності в умовах різноманітних конфліктних ризиків. Саме тому, метою освітньої діяльності сучасного ЗВО МВС має стати системна підготовка фахівця з високим рівнем компетентності управління професійними конфліктами конфліктогенному середовищі.

Список бібліографічних посилань

1. Васильев Н. Н. Тренинг преодоления конфликтов. СПб. : Речь, 2002. 174 с.
2. Ващенко І. В., Гіренко С. П. Конфлікти великих соціальних груп : навч. посіб. Харків : Бурун-Книга, 2005. 208 с.
3. Гіренко С. П. Практична конфліктологія : навч. посіб. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 176 с.
4. Гольдштейн А. Тренинг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам. Київ : Либідь, 2003. 520 с.
5. Долинська Л. В., Матяш-Заяц Л. П. Психологія конфлікту : навч. посіб. Київ : Каравела, 2016. 303 с.
6. Климов Е. А. Конфликтующие реальности в работе с людьми (психологический аспект) : учеб пособие. М. : МПСИ ; Воронеж : МОДЕК, 2006. 208 с.
7. Пезешкиан Н. Психотерапия повседневной жизни: тренинг разрешения конфликтов. СПб. : Речь, 2002. 288 с.
8. Петровская Л. А. Теоретические и методические вопросы социально-психологического тренинга. М. : МГУ, 1982. 175 с.

Надійшла до редколегії 15.03.2019

УДК 159.92

В. В. ДОЦЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-7757-2793>

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Аналізуються особливості впровадження інноваційних технологій в навчально-виховний процес ЗВО зі специфічними умовами навчання. Представлено комплекс соціально-психологічних тренінгів спрямованих на формування психологічної культури поліцейського: «Адаптація», «Мріяти, планувати, досягати цілей», «Самоорганізація життя».

Ключові слова: *інноваційні технології, психологічна культура, поліцейський, тренінг.*

Професійна діяльність працівників правоохоронної системи має свою специфіку, яка вимагає не лише професійної компетентності поліцейського, а й певних особистісних якостей від яких залежить ефективність виконання службових завдань. Так, у працівника поліції може виникнути низка проблем якщо у вирішенні професійних завдань він обмежується лише правовою стороною питання. Крім знання і дотримання закону, поліцейському необхідно вміти аналізувати вчинки людей, знімати психоемоційне напруження і встановлювати контакти з громадянами, долати психологічні бар'єри в комунікації з різними верствами населення, працювати в умовах дефіциту часу та інформації, в умовах високих нервових навантажень, в напружених (конфліктних,